

65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Коваленка Романа Олеговича «Передвиборна агітація на виборах президентів України та США: конституційно-порівняльне дослідження», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Сучасна Україна йде шляхом побудови засад незалежної, правової, демократичної держави, заснованої на системі нового типу економічного розвитку, політичного плюралізму, найвищою соціальною цінністю для якої є людина, її права і свободи. Становлення України на шляху демократичної держави вимагає подальшого утвердження принципу верховенства права та пріоритету прав і свобод людини і громадянина, та супроводжується стрімкою еволюцією виборчого законодавства, вдосконаленням інформаційних відносин, застосуванням новітніх технологій і електоральних процедур. Однією з гарантій стабільності демократичних перетворень є виборча система України. У структурі виборчого процесу передвиборна агітація є однією із найважливіших стадій, яка здійснює визначальний вплив на динаміку електоральних уподобань.

Досвід проведення виборів в Україні свідчить про те, що правова регламентація процесу передвиборної агітації тривалий час відбувається в умовах перманентної модернізації виборчого права та нестабільності виборчої системи. За останні роки спостерігається значна увага до механізму реалізації проблем належного функціонування засобів масової інформації, у частині їх використання в ході передвиборної агітації для впливу на політично активні верстви населення. Зокрема, на сьогодні в Україні

беззаперечним є факт впливу ЗМІ на перебіг виборчого процесу та його результати, що підтверджують дві виборчі кампанії щодо позачергових виборів Президента України, народних депутатів України у 2014 році та попередній досвід організації проведення різних виборів у нашій державі. Досить часто поширювана ЗМІ об'єктивна інформація унеможливорює правопорушення під час виборчого процесу, або ж викриває факти виборчих деліктів. Хоча, непоодинокими залишаються й випадки, коли ЗМІ активно втручалися в перебіг виборчої кампанії, демонструючи суб'єктивістські підходи до її висвітлення, чи невиправдано надаючи перевагу певному кандидату на виборну посаду або ж якійсь політичній партії, що виборює місце у Верховній Раді України чи представницькому органі місцевого самоврядування. Це часто робиться всупереч законодавчих і морально-етичних обмежень щодо подібної діяльності ЗМІ. Подібні приклади нескладно знайти й у багатьох інших сферах конституційно-правових відносин.

Актуальність теми дисертаційного дослідження включає вирішення наукового завдання, яке полягає у характеристиці передвиборної агітації на виборах президентів України та США, у порівняльному аспекті і виявленні перспектив удосконалення чинного законодавства України для подальшого розвитку нормативної регламентації передвиборної агітації на виборах глави держави. Необхідно зазначити, що здійснення агітації пов'язано з реалізацією особистих і політичних прав людини, зокрема реалізації свободи слова, свободи об'єднань, виборчого права.

Теоретичні та практичні питання передвиборної агітації залишаються традиційним предметом конституційно-правових досліджень, пов'язуються з потребами держави та суспільства, направлені на виявлення нових форм, методів проведення агітаційної роботи, що в кінцевому значенні активізує пошуки у цьому напрямі. Теоретичні розробки наукового дослідження є своєчасними не тільки для науки, але й для практики державотворення.

Заслужує на увагу аналіз сучасних проблем, що виникають під час застосування виборчого законодавства України про передвиборну агітацію на виборах глави держави. Проводиться ретроспективний аналіз теоретичних проблем, висвітлюються окремі прогалини та вказуються елементи, які є недосконалими для чинного виборчого законодавства. Водночас, до кінця не склалося єдності думок щодо визначення нормативного змісту виборчого законодавства України та США, у частині передвиборної агітації на виборах президентів. До кінця не сформульовано та не поєднано теоретичні положення та практику проведення передвиборчої агітації.

Необхідність внесення пропозицій щодо чинного законодавства, використання та удосконалення норм, які надають змістовне наповнення даної проблеми й обумовило вибір теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження Р.О. Коваленка виконано в рамках науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна модернізація та реформування в Україні», що пов'язана з планом наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» на 2011–2015 рр. «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також відповідних планів на 2016-2020 рр.

Структура дослідження, запропонована Р.О. Коваленком, достатньо обґрунтована та логічно побудована, а його результати є аргументованими і переконливими. Дисертант використав достатню кількість наукової літератури, в тому числі зарубіжної, з питань передвиборної агітації на виборах президентів України та США щодо виявлення перспектив удосконалення виборчого законодавства України. У роботі автор критично ставиться до деяких положень публікацій, на сторінках дисертаційного дослідження веде коректну полеміку з іншими вченими.

Вдалим компонентом дисертаційного дослідження Р.О. Коваленка можна вважати і його методологію, яка побудована правильно та передбачає

використання апробованої системи методів (серед яких: філософські, загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціально-наукові).

Відповідно до мети сформульовані задачі роботи. Вони логічно пов'язані між собою, а їх вирішення дозволяє досягти визначену у роботі мету та розкрити тему обраного наукового дослідження.

Коректне формулювання мети та постановка наукових задач дослідження, вірне виділення об'єкта та предмета дослідження, застосування необхідної методологічної бази та володіння засобами наукового пізнання надали автору можливість одержати результати, які характеризуються повнотою та достовірністю, і є апробованими.

Дисертаційна робота ґрунтується на нормативно-правовій базі, яку складають міжнародно-правові норми, законодавство України та зарубіжних країн, практика Європейського суду з прав людини. Обґрунтованість і достовірність отриманих дисертантом результатів, висновків та пропозицій забезпечена завдяки використанню широкого кола наукових джерел, емпіричної бази, різноманітних методів наукового і практичного дослідження поставлених завдань.

Дисертація Р.О. Коваленка є комплексним монографічним дослідженням теоретичних положень конституційно - правового аналізу, яке встановлює порівняльні аспекти передвиборної агітації на виборах президентів України та США та надає елементи удосконалення виборчого законодавства України на підставі розроблених конкретних теоретичних та практичних пропозицій.

У дисертаційному дослідженні сформульовано нові положення і висновки, зокрема, аргументовано доцільність надання кандидатам на пост Президента України можливості самостійно вирішувати питання щодо необхідності отримання державного фінансування для їхньої передвиборної агітації.

Серед основних положень дисертації важливе значення для подальших наукових досліджень мають теоретичні розробки автора щодо класифікації

телевізійних політичних дебатів кандидатів у Президенти в залежності від ступеня обов'язковості та від способу організації їх матеріалів.

На підставі системного аналізу досвіду США обґрунтовано недоцільність нормативного визначення поняття «передвиборна агітація» на виборах Президента України, яке або обмежує форми та види передвиборної агітації, або є змістовно неповним, а також необхідність законодавчої регламентації передвиборної агітації в Україні з урахуванням конституційних громадянських прав людини та принципу рівності.

Окрім наведених висновків і положень дисертаційне дослідження містить пропозицію, щодо встановлення в Законі «Про вибори Президента України» двох граничних розмірів виборчого фонду для кандидатів на пост Президента України.

Дисертація має чітку структуру: композиційно складається із вступу, двох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Дисертант виконав вимоги, що висуваються МОН України до цього виду наукових праць.

Слід визначити ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Їх достовірність полягає в тому, що результати дисертаційної роботи, автореферату достатньо обґрунтовані, оскільки автором опрацьовано та проаналізовано чисельна кількість літературних джерел (179 джерел), присвячених теоретичним аспектам конституційно-порівняльного аналізу передвиборної агітації на виборах президентів України та США.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, задачі, об'єкт та предмет, розкрито наукову новизну роботи, її теоретичне і практичне значення, а також форми апробації одержаних результатів.

Розділ I «Доктринальне підґрунтя дослідження передвиборної агітації на президентських виборах в Україні та у США» складається з трьох підрозділів

(стор. 13-79 дисертації, стор. 8-9 автореферату). Автором досліджено доктринальні положення передвиборної агітації на президентських виборах в Україні та в США.

У підрозділі 1.1. (стор. 13-30 дисертації, стор. 7-8 автореферату) автор надає аналіз теоретичного та практичного стану розробленості конституційно-правових проблем передвиборної агітації в Україні та США. За результатами аналізу надає теоретичні пропозиції до чинного законодавства України.

У підрозділі 1.2. (стор. 30 - 50 дисертації, стор. 8 автореферату) автор ґрунтовно аналізує місце передвиборної агітації у виборчому процесі на виборах президентів України та США.

У підрозділі 1.3. (стор. 50-79 дисертації, стор. 9 автореферату) автор на підставі ретельного опрацювання наукової літератури звертає увагу на конституційно-правову сутність передвиборної агітації на президентських виборах в Україні та США.

Розділ II «Практичні аспекти передвиборної агітації на президентських виборах в Україні та у США» складається з чотирьох підрозділів (стор. 83-157 дисертації).

Автором ретельно, ґрунтовно, повно проведено ретроспективний аналіз та визначено конституційно-правову сутність передвиборної агітації на президентських виборах в Україні та США та надані практичні пропозиції, які сформульовані для України з урахуванням відповідного досвіду США.

Зроблені Р.О. Коваленком наукові висновки та рекомендації належним чином обґрунтовані і характеризуються високим рівнем достовірності. Крім розглянутих вище, в роботі містяться й інші положення, висновки, рекомендації, які сукупно забезпечують цілісність проведеного дослідження. Автореферат дисертації ідентичний за змістом основним положенням самої дисертації і відповідає зазначеній спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використаними у: науково-дослідній сфері – при подальших дослідженнях передвиборної агітації на виборах Президента України зокрема, і передвиборної агітації у цілому – на виборах народних депутатів України та на місцевих виборах, при аналізі досвіду США з відповідних питань та проблем правового становища особистості; нормотворчій сфері – у процесі подальшого удосконалення актів законодавства України, норми яких застосовуються до передвиборної агітації на виборах Президента України, на виборах народних депутатів України та на місцевих виборах, актів законодавства України про громадянські та політичні права людини; правозастосовній сфері – при подальшому впровадженні Центральною виборчою комісією кращого зарубіжного досвіду у практику передвиборної агітації на виборах Президента України, на виборах народних депутатів України та на місцевих виборах; навчальному процесі – при підготовці підручників, посібників, інших навчально-методичних матеріалів із дисциплін «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Виборче право»; спецкурсів, присвячених виборам та проблематики прав людини. Окремі положення дисертаційного дослідження застосовувалися під час проведення лекцій та практичних занять у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Результати дослідження повною мірою відображені в наукових фахових виданнях, зміст і характер яких відповідають вимогам, встановленим МОН України, а також виступах дисертанта з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних конференціях, що в цілому свідчить про достатній рівень апробації.

Основні результати дослідження було висвітлено у 13 публікаціях, 4 з яких розміщено у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку, 1 – у зарубіжному науковому виданні, 1 – в українському виданні,

яке належить до міжнародних наукометричних баз, та у 7 тезах доповідей на наукових конференціях.

Відаючи належне автору у глибокому дослідженні даної теми, разом із тим, необхідно відзначити, що дисертація містить також положення, висновки і пропозиції, які є спірними, мають дискусійний характер та потребують додаткової аргументації автора.

По-перше, хотілось би зупинитися на загальних по відношенню до всієї дисертації зауваженнях. У дисертаційному дослідженні автор приділяє чільну увагу виборчому процесу на виборах Президента США (підрозділ 1.2). Слід віддати належне тому, що автор уважно проаналізував українську юридичну літературу з цього питання та виявив прогалину, що полягає у відсутності досліджень з цього питання. Лише підручники з дисципліни «Конституційне право зарубіжних країн» містять стислу інформацію про виборчий процес на виборах глави держави у США, а на монографічному рівні це питання не досліджувалось. Однак, автор не приділив належної уваги такій стадії виборчого процесу на виборах глави держави у США, як проведення праймеріз та кокусів. З точки зору дослідження передвиборної агітації це важливо тому, що бюджет кандидатів на пост Президента США для агітації на праймеріз та кокусах є дуже значним, тому слід було б приділити більше уваги аналізу сутності праймеріз та кокусів, їх спільних характеристик та відмінностей. Автор же обмежується кількома абзацами щодо них (с. 42, 46-47).

По-друге, потребує додаткового роз'яснення та частина дослідження, яка присвячена фінансуванню передвиборної агітації на виборах глав держав в Україні та в США (підрозділ 2.1.). Автор проаналізував відповідний досвід США, на підставі якого виявив, що розмір виборчих фондів кандидатів на пост Президента США перераховується з огляду на спеціальний федеральний індекс (*cost-of-living adjustment*), що відображає коефіцієнт інфляції у країні. Цілком логічно сформульовано висновок щодо необхідності урахування

коефіцієнту інфляції при визначенні розміру виборчого фонду кандидатів на пост глави держави і в Україні. Однак, цьому висновку автора, який часто згадується в дисертації, бракує конкретики. Доцільним було б сформулювати більш детальні пропозиції.

По-третє, необхідно зазначити, що автор аналізує негативний досвід США у сфері передвиборної агітації, але необхідно було зробити посилання на застосування принципу диференціації при фінансуванні передвиборної агітації кандидатів від демократичної та республіканської партій (*с.100-101, інші*). Під час публічного захисту необхідно вислухати думку автора щодо його теоретичного підходу, яка обмежується характеристикою та аналізом лише позитивного досвіду агітації.

По-четверте, автор цілком вірно відмічає, що «конституційні основи фінансування передвиборної агітації на виборах Президента України складають принципи народовладдя, демократизму, пріоритету прав людини та рівності» (*с. 106 та інші*). Однак слід зазначити, що у цьому контексті точніше було б вести мову не про «конституційні основи фінансування передвиборної агітації», а про «принципи фінансування передвиборної агітації» на виборах Президента України. У цьому сенсі хотілося б подискутувати з Р.О. Коваленком.

Втім, висловлені зауваження та побажання, зрозуміло, не вичерпують дискусії й щодо інших положень і висновків дисертації, яка, очевидно, буде продовжена під час її публічного захисту. Але висловлені опонентом зауваження переважно мають дискусійний характер і, в цілому, не впливають на високу позитивну оцінку та наукову й практичну значущість дисертаційного дослідження Р.О. Коваленка. Зауваження спрямовані на подальше поглиблення проведеної Р.О. Коваленком дослідницької роботи.

Автореферат дисертації Р.О. Коваленка повно та адекватно відтворює основні положення та висновки самої дисертації «Передвиборна агітація на виборах президентів України та США: конституційно-порівняльне

дослідження»: їх основний зміст є ідентичним. І дисертація, і її автореферат виконані з дотриманням вимог сучасного українського ділового мовлення.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, що встановлені у п. п. 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 зі змінами та доповненнями від 19 серпня 2015 року, та від 30 грудня 2015 року.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація Коваленка Романа Олеговича «Передвиборна агітація на виборах президентів України та США: конституційно-порівняльне дослідження» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання, яке полягало у характеристиці передвиборної агітації на виборах президентів України та США і виявленні перспектив удосконалення законодавства України.

Автор дисертації – Коваленко Роман Олегович, за результатами публічного захисту в установленому порядку, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент
завідувачка кафедрою конституційного
права України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Слїнько

Т.М. Слїнько

